

MERTHYR TYDFIL
County Borough Council
Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL

MERTHYR TYDFIL
County Borough Council
Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL

Adroddiad Monitro a Gwella Blynyddol

Y Gymraeg

2013 - 2014

Paratowyd yn unol â gofynion

Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg 30ain Mehefin 2014

Cynnwys

Tudalen

Cyflwyniad

3

Gwasanaethau Rheng Flaen

4 – 11

Rheoli a Gweinyddu Datganiad y Gymraeg

12 - 15

Prif Ffrydio'r Gymraeg

16 – 17

Dadansoddiad o Berfformiad

18 – 20

Atodiad 1

Cydymffurfiaeth â Datganiad y Gymraeg

21 – 27

Atodiad 2

Sgiliau Cymraeg y Staff – Maes Gwasanaeth a Lefel Cymhwysedd

28 – 31

Cyflwyniad

Mae'r adroddiad Monitro a Gwella hwn yn adlewyrchu'r gwaith yr ymgwymerwyd ag ef yn ystod blwyddyn ariannol 2013/2014.

Mae gan y Cyngor un aelod o staff sy'n arwain ar faterion y Gymraeg. Cefnogir y swydd hon gan Aelod Hyrwyddo Etholedig, y Cyngorydd Ernie Galsworthy. Mae gan staff eraill yn yr awdurdod gyfrifoldeb dros faterion yn ymwneud â'r Gymraeg yn lleol.

Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn gweithio â Hyrwyddwr Y Gymraeg yr Awdurdod i gyflawni Mesur y Gymraeg, y Safonau sydd ar ddod, gweithredoedd sy'n codi o'r Datganiad y Gymraeg diwygiedig ac argymhellion ymchwiliadau cydymffurfiaeth blaenorol. Cafodd y Datganiad y Gymraeg presennol a'r cynllun gweithredu eu cymeradwyo gan y Cyngor Llawn yn Ionawr 2014.

Bydd yr adroddiad hwn, yn ei gyfanrwydd, yn dangos cynnydd sylweddol mewn cyfnod o newid.

Bydd yr adroddiad blynyddol ar gael i'w lawr lwytho ar wefan y Cyngor ar dudalen Y Gymraeg ar www.merthyrtydfil.gov.uk

Gwasanaethau Rheng Flaen

Derbynfa'r Ganolfan Ddinesig ac Uned 5

Yn ystod Ebrill 2014, agorodd y Cyngor Siop Un Stop (Wyneb yn Wyneb) a Chanolfan Cyswllt Cwsmeriaid (Teleffoni) yn y Ganolfan Ddinesig. Mae 18 o staff o fewn y 2 ardal (ymgyfnewidiol) i helpu cwsmeriaid gyda'u hymholiadau/busnes, ac mae 2 ohonynt yn siaradwyr Cymraeg rhugl a 3 yn mynychu cyrsiau Cymraeg. Os digwydd nad oes swyddog dwyieithog ar gael yn ardal y dderbynfa mae'r Cyngor yn gweithredu adnodd Llinell Iaith sy'n cynnig gwasanaeth rheng flaen i gwsmeriaid sydd ddim yn siarad Saesneg yn eu hiaith ddewisol 24 awr y dydd, 365 diwrnod y flwyddyn. Mae staff y ganolfan gyswllt hefyd yn defnyddio rhestr o staff Cymraeg eu hiaith sy'n hapus i gynnal trafodaeth yn Gymraeg os nad yw staff y ganolfan gyswllt ar gael i wneud hynny.

Gwasanaethau Hamdden

Yn dilyn Adroddiad Monitro 2012 - 2013, cynhaliwyd trafodaethau gyda'r Urdd mewn perthynas â datblygu gweithgareddau yn Gymraeg ond teimlwyd mai'r llwybr cywir fyddai mynd ar ôl cyllid Cytundeb Partneriaeth yr Awdurdodau Lleol yn uniongyrchol gan Chwaraeon Cymru. Roedd yr Urdd i fod i ddilyn hyn yn unol â'i gynlluniau busnes. Mae Ysgol Santes Tudful yn darparu ei holl weithgarwch allgyrsiol Campau'r Ddraig trwy gyfrwng y Gymraeg - 6 sesiwn yr wythnos.

Mae gwersi nofio trwy gyfrwng y Gymraeg yn dal i gael eu darparu yng Nghanolfan Gymunedol Aber-fan. Rydym bellach yn cynnig dosbarth i ddechreuwr a dosbarth i rai sydd am wella. Ar hyn o bryd mae 10 o blant wedi cadw lle ar gyfer pob un o'r sesiynau.

Y Celfyddydau

Yn ystod 2013 sefydlwyd prosiect newydd ym Merthyr Tudful wedi ei gyllido gan y loteri. Mae prosiect Possib yn brosiect dwyieithog sy'n defnyddio'r 'celfyddyddau' i ymrwymo preswylwyr i fagu hyder i fynegi eu hunain. Mae'r Cyngor yn cefnogi'r prosiect hwn ac yn gweithio'n agos gydag ef. Ein Swyddog Datblygu'r Celfyddydau yw'r cyswllt ar gyfer y prosiect.

Mae nifer o berfformiadau Cymraeg yn dal i gael eu cynnal yng Nghanolfan Soar. Mae pob digwyddiad Datblygu'r Celfyddydau yn cael ei hysbysu yn ddwyieithog ar wefannau amrywiol. Nid oes dewis iaith yn bodoli gyda Nosweithiau Mic Agored (fel arfer yn Saesneg ond cyfraniad achlysurol yn Gymraeg hefyd). Yn haf 2013 cynhaliwyd digwyddiad o'r enw 'Soar Ar Y Stryd' ar y cyd â

Theatr Soar. Mae gwaith Datblygu'r Celfyddydau gyda Chelf a'r Blaen, prosiect POSSIB, Pentref Byd-eang a Theatr Soar i ddarparu celf berfformio ddwyieithog yn digwydd yn barhaus. Mae'r prosiect yn brosiect 4 blynedd ac mae canlyniadau yn cael eu hysbysu trwy'r Arweinydd Prosiect yn GGMT.

Gwasanaethau Llyfrgell

Mae Gwasanaeth Llyfrgelloedd Cyhoeddus Merthyr Tudful yn cynhyrchu pob hysbysiad, gwybodaeth a thafleuni yn ddwyieithog. Mae'r holl arwyddion mewnol yn y llyfrgelloedd yn ddwyieithog. Mae defnydd hyrwyddo Her Darllen yr Haf sy'n cael ei gynnal yn flynyddol yn hollol ddwyieithog, gan alluogi plant i gymryd rhan yn y naill iaith neu'r llall. Mae gan wasanaethau'r llyfrgell ystod eang o adnoddau i siaradwyr Cymraeg a rhai sy'n dysgu Cymraeg, fel dulliau dysgu iaith ar-lein yn ogystal â llyfrau a defnyddiau llafar. Rydym wedi ymgymryd â gwaith gyda Llyfrgell Genedlaethol Cymru i ganfod a chatalogio'r holl ddeunydd hanesyddol Cymraeg yn llyfrgelloedd Merthyr. Mae hwn yn adnodd gwerthfawr bellach gyda rhai eitemau prin a gwerthfawr yn rhan o'r casgliad.

Mae Llyfrgelloedd Cyhoeddus Merthyr Tudful yn rhoi cymorth i ddysgwyr yn yr ardal trwy gyflenwi stoc ar gyfer grŵp darllen i ddysgwyr sy'n cael ei gynnal yn allanol.

Mae Llyfrgelloedd Cyhoeddus Merthyr Tudful wedi perfformio'n llawer uwch na'r lefel amodedig gyda gwariant cyfartalog o £873.33 i bob 1,000 o'r boblogaeth o siaradwyr Cymraeg yn ystod y fframwaith tair blynedd mewn perthynas â Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru sy'n nodi:

'Bydd awdurdodau llyfrgelloedd yn sicrhau eu bod yn gwario isafswm ar gyfartaledd dros y cyfnod o dair blynedd hyd Fawrth 2014 o £750 y flwyddyn am bob 1,000 o siaradwyr Cymraeg sy'n trigo yn yr awdurdod (oedolion a phlant dan 16 oed) o gyfanswm y gronfa bwrcasu ar brynu, marchnata a hyrwyddo defnyddiau yn y Gymraeg'.

Dim ond un aelod staff sy'n gallu siarad Cymraeg yn y gwasanaeth ar hyn o bryd sy'n hapus i siarad yn Gymraeg a Saesneg. Mae'r aelod staff hwn yn siarad mewn ysgolion a lleoliadau eraill trwy gyfrwng y Gymraeg ar gais ac mae hefyd yn cynnal sgysiau ar y ffôn ac yn ateb ymholiadau wyneb yn wyneb trwy gyfrwng y Gymraeg ar gais.

Plant a Phobl Ifanc

Mae gan y Gwasanaeth Ieuencid ei gynllun gweithredu iaith Gymraeg ei hun mewn grym. Mae hyn wedi datblygu cyfleoedd i bobl ifanc trwy gyfrwng y Gymraeg ac yn cynnwys pobl ifanc yn cael y cyfle i wneud Gwobr Dug Caeredin, a gwobrau Cyflawniad Ieuencid trwy gyfrwng y Gymraeg mewn partneriaeth â Menter Iaith. Yn ystod 2013/14 mae Menter Iaith wedi cyflogi 2 Weithiwr Ieuencid Cymraeg dan Hyfforddiant i ddatblygu ac estyn darpariaeth benodedig yn y Gymraeg ymhellach a chefnogi datblygu cyfleoedd integredig dwyieithog ar draws y Fwrdeistref Sirol.

Mae gwefan 'Mwstwr Merthyr' yn cael ei darparu'n ddwyieithog ac mae'n galluogi pobl ifanc i weld ystod o wybodaeth a gwasanaethau sydd ar gael yn ogystal â chadw mewn cysylltiad trwy ddefnyddio cyfryngau cymdeithasol sy'n cael eu rheoli gan grŵp golygyddol o bobl ifanc.

Mae'r Gwasanaeth Ieuencid yn parhau i ddarparu deunydd marchnata drwy gyfrwng y Gymraeg i gynyddu ymdeimlad pobl ifanc o berchenogaeth o fewn darpariaethau Ieuencid iaith Saesneg a chwalu'r rhwystrau rhag defnyddio'r iaith yn gymdeithasol, sydd hefyd wedi'u cefnogi gan y gweithwyr Ieuencid dan hyfforddiant o fewn gweithdai â thema.

Yn dilyn yr adolygiad proffesiynol blaenorol o'r Gwasanaeth Ieuencid, cynhaliwyd ymgynghoriad gyda phobl ifanc ledled y Fwrdeistref ar ddyfodol y Gwasanaeth Ieuencid. Cyfrannodd ymron i 1,600 o bobl ifanc at yr ymgynghoriad a llwyddwyd i gipio barn pobl ifanc trwy gyfrwng y Gymraeg trwy holiaduron ac o fewn grwpiau ffocws wedi eu targedu.

Canolfan Integredig Plant

Mae Canolfan Integredig Plant Cwm Golau hefyd wedi datblygu cynllun gweithredu iaith Gymraeg yn ddiweddar sy'n dangos y cynnydd sydd wedi ei wneud trwy'r meysydd gwasanaeth i fynd i'r afael â dwyieithrwydd, yn cynnwys:

- Darparu rhaglenni trwy gyfrwng y Gymraeg

- Siaradwyr Cymraeg penodedig ym mhob maes rhaglen
- Cyflwyno arwyddion dwyieithog ym mhob adeilad
- Deunyddiau cyhoeddusrwydd dwyieithog
- Sicrhau bod dogfennau allweddol yn cael eu cynhyrchu yn ddwyieithog yn unol â'r Cynllun Iaith Gymraeg
- Byrddau arddangos Cymraeg/dwyieithog o fewn lleoliadau
- Cymalau dwyieithrwydd yn gynwysedig mewn Cytundebau Lefel Gwasanaeth
- Gweithwyr gofal plant penodedig Cymraeg eu hiaith
- Datblygu gwefan newydd ddwyieithog - Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd
- Diweddariad Asesiadau o Ddigonolrwydd Gofal Plant hefyd wedi ei gyhoeddi'n ddwyieithog

Agenda Cyfranogiad Pobl Ifanc

Mae Fforwm Ieuenctid Bwrdeistref Gyfan Merthyr Tudful (y Fforwm Ieuenctid) a'r Cabinet yn parhau i fod yn ymroddedig i'r Gymraeg sy'n gyflin â disgwyliadau a nodir gan Ddatganiad y Gymraeg. Mae'r holl ddefnydd marchnata perthnasol yn cael ei gynhyrchu yn ddwyieithog gan gwrdd â chanllawiau'r cyngor. Yn ystod y cyfnod 2013/14, roedd pedwar o naw Aelod Cabinet y Fforwm Ieuenctid yn siaradwyr Cymraeg. Mae hybu a dathlu treftadaeth, diwylliant ac amrywiaeth yn dal i fod yn nod gan y Fforwm Ieuenctid ac mae hyn wedi sicrhau bod unigolion a grwpiau yn teimlo'n werthfawr ac yn teimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned ac yn ei dro mae hyn wedi creu sianeli cyfathrebu ac ymddiriedaeth gryfach gyda'r holl bobl ifanc sy'n mynychu cyfarfodydd y Fforwm Ieuenctid.

Y Ganolfan Ymgynghori

Mae Prosiect Ymgynghoriad Cronfa Gymdeithasol Ewropeaidd y Bwrdd Gwasanaeth Lleol yn anelu at roi cyfle i ddefnyddwyr gwasanaeth leisio barn ar y gwasanaethau y maen nhw'n eu derbyn, boed yn wasanaethau rheng flaen neu'n bolisiau a gweithdrefnau. Anogir y cyhoedd i leisio barn trwy ddefnyddio'r Ganolfan Ymrwymiad Cymunedol, offer ymrwymo ar-lein ar gyfer rhannu barn er mwyn datblygu gwasanaethau (www.cwmtafhub.co.uk).

Mae'r system yn hollol ddwyieithog sy'n rhoi cyfle cyfartal i ddefnyddwyr gwasanaeth Merthyr Tudful leisio barn trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg.

Mae'r Cydlynedd Ymgynghori hefyd yn siaradwr Cymraeg iaith gyntaf, ac felly ymgymerir ag ymgynghoriad/ymrwymiad wyneb yn wyneb yn ystod gweithdai, cyfweiliadau gyda defnyddwyr gwasanaeth a grwpiau ffocws trwy gyfrwng y Gymraeg.

Fframwaith Mwy na Geiriau

Mae'r Gyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cymunedol wedi mabwysiadu'r Fframwaith Strategol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg sydd yn canolbwyntio ym mlwyddyn 1 ar sicrhau bod y seilwaith yn ei le, cyflawni cynnydd yn sefydlu grŵp gweithredu, penodi Hyrwyddwr y Gymraeg a datblygu cynllun gweithredu sy'n nodi'r prif flaenoriaethau perthnasol. Mae'r gwaith o gyfnerthu'r cynnydd ar gyfer blwyddyn 1 a chyflawni'r gweithredoedd angenrheidiol er mwyn cyflenwi blaenoriaethau blwyddyn 2 yn mynd yn ei flaen.

Dysgu Oedolion a'r Gymuned

Mae Strategaeth Dysgu Oedolion a'r Gymuned wedi nodi'r Gymraeg a Diwylliant Cymreig fel blaenoriaeth sydd wedi arwain at gynhyrchu cynllun gweithredu unigol trwy'r rhwydwaith Dysgu Oedolion a'r Gymuned. Menter Iaith Merthyr yw'r arweinydd strategol ar gyfer y datblygiad hwn ac mae'n derbyn cymorth gan wasanaeth Dysgu Oedolion a'r Gymuned Merthyr Tudful i ganfod adnoddau i roi'r gweithredoedd a gytunwyd ar waith. Cafodd y datblygiad hwn ei nodi yn Arolwg Estyn o bartneriaethau Dysgu Oedolion a'r Gymuned Merthyr Tudful (Tachwedd 2013) fel arfer da ac roedd y farn gyffredinol am y ddarpariaeth yn rhagorol.

Mae cwricwlwm Dysgu Oedolion a'r Gymuned yn cael ei gynhyrchu yn ddwyieithog ac yn cael ei ddiweddarau bob blwyddyn. Mae'r gwasanaeth hefyd wedi cynhyrchu llyfryn o weithgareddau blynyddol yn ddwyieithog ar gyfer yr holl bartneriaid sy'n gweithredu o fewn Parc Cyfarthfa fel rhan o ddarpariaeth Cronfa Dreftadaeth y Loteri (Prosiect Cronfa Dreftadaeth y Loteri, Castell, pysgota a rheilffordd).

Ble'n briodol mae gan ein cyrsiau achrededig trwy gyfrwng yr agenda ADCDF uned Diwylliant Cymru yn rhan ohonynt.

Tim Cymorth Ymyriad Lluosog:

Mae gwefan y Tîm Cymorth Ymyriad Lluosog yn parhau i gael ei datblygu. Fe fydd yn ddwyieithog ac mae taflen y Tîm wedi cael ei chynhyrchu a'i dosbarthu yn ddwyieithog. Pan gaiff gwefan y Tîm ei chwblhau, fydd yn digwydd yn 2014/15 gobeithio, bydd yr holl ddogfennau gweithredu o fewn Pecyn Cymorth y Tîm ar gael i'w lawr lwytho yn Gymraeg a Saesneg.

Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd:

- Mae gwefan Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd yn ddwyieithog.
- Mae'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd yn gweithredu gwasanaeth sy'n gysylltiedig â Chyfyngau Cymdeithasol (Facebook a Twitter) a fydd yn ddwyieithog pan gaiff ei lansio.
- Gweithio tuag at gyfieithu templedi ar gyfer ymholiadau. Ar y cyd â Swyddog Datblygu Mudiad Meithrin, mae gwybodaeth ychwanegol ar grwpiau Ti a Fi ar gael yn ddwyieithog yn awr. Bydd hyn yn cael ei ehangu i leoliadau gofal plant eraill sy'n dymuno i'w gwybodaeth ychwanegol fod ar gael yn ddwyieithog.
- Mae iaith y lleoliad yn cael ei gynnwys ar argraffiadau ymholiadau. Mae'r diffiniadau a ddefnyddir yn cael eu rhagnodi yn Neddf Gofal Plant 2006.
- Swyddog Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd wedi ymgymryd â hyfforddiant Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.
- Defnyddiau hyrwyddo e.e. taflenni, a phosteri yn ddwyieithog.

Rhianta:

Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth Rhianta yn gorffen cynhyrchu adnodd dysgu a chymorth ar-lein i'w ddefnyddio gan weithwyr proffesiynol a'r cyhoedd. Bydd yr adnodd yn galluogi unigolion i fynd at wybodaeth a chanllawiau ar ystod o faterion rhianta ar fformat ysgrifenedig a llafar. Ar hyn o bryd mae'r Tîm Rhianta yn gweithio gyda BIP Cwm Taf i gyfieithu'r ddau fformat yn adnodd Cymraeg cyn ei gyhoeddi.

Datblygiad Economaidd

Mae Cytundeb Lefel Gwasanaeth blynyddol yn bodoli rhwng CBSMT a Menter Iaith, wedi ei ariannu gan Grant Craidd Sector Gwirfoddol y Cyngor, ble y talir swm blynyddol o £15,998 i helpu Menter Iaith i gyflawni yn erbyn targedau a osodwyd: codi ymwybyddiaeth o ddwyieithrwydd, diwylliant Cymreig a'r Gymraeg yn y gymuned, cyflenwi sesiynau ymwybyddiaeth i staff yn yr Awdurdod a chymorth gyda datblygu'r Cynllun Iaith Gymraeg a'r cynllun gweithredu cysylltiedig. Mae'r dyraniad Grant Craidd yn darparu cymorth i sicrhau bod y Cyngor yn cynnal proffil y Gymraeg ym mhob un o'i Strategaethau Corfforaethol, Polisiâu a Chynlluniau. Cafodd cyllid ei gymeradwyo trwy'r Rhaglen Datblygu Economaidd Cymunedol a ddyrannodd gyllid i Ganolfan a Menter Iaith ar gyfer astudiaeth ddichonoldeb ar gyfer Llys Bowen. Derbyniodd y sefydliad £20,000 i roi'r prosiect hwn ar waith. Mae'r Gymraeg yn thema drawsbynciol o fewn y Cynllun Datblygu Gwledig a Rhaglen Datblygu Cymunedol Ewrop. Mae Prif Swyddog, Canolfan a Menter Iaith, wedi ei chynnwys fel pwynt cyswllt ar bob ffurflen gais er mwyn cynorthwyo ymgeiswyr gydag elfen iaith Gymraeg eu prosiect. Mae'r Prif Swyddog yn gynrychiolydd allweddol o fewn Protocol y Sector Gwirfoddol i gynorthwyo gyda chymorth i wneud cais. Mae hyn yn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried wrth gymeradwyo cyllid ar gyfer y gymuned leol, y Sector Cyhoeddus a busnesau. Mae Canolfan a Menter Iaith hefyd yn rhan o drafodaethau ar gyfer Rhaglenni Ewropeaidd yn y dyfodol er mwyn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei chynnwys fel thema allweddol ac i ddatblygu unrhyw brosiectau Cymraeg posib.

Mae'r holl ddogfennau sy'n cael eu cynhyrchu gan Datblygu Economaidd, yn cynnwys cylchlythyrau, ffurflenni cais a chanllawiau yn cael eu cynhyrchu yn ddwyieithog.

Addysg

Mae gweledigaeth Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg yn seiliedig ar ddogfennau strategol allweddol Llywodraeth Cymru fel *Y Wlad sy'n Dysgu, Iaith Pawb*; a'r canlyniadau a thargedau a amlinellir yn y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. O fewn yr awdurdod "**Dysgu i Fyw**" yw'r flaenoriaeth sy'n sail i *Gynllun Integredig Sengl 2013 - 2017* y Bwrdd Gwasanaeth Lleol gan y bydd yn helpu i gyflawni'r Weledigaeth ar gyfer Merthyr Tudful a'r Prif Ganlyniadau. Nod ac amcanion yr Adran Ysgolion yw hybu gwell safonau cyrhaeddiad, presenoldeb a chyflawniad ar draws pob cyfnod allweddol i rai 3 – 16 oed. Mae hyn yn hanfodol os ydym am dorri'r cylch o dlodi rhwng cenedlaethau yn ein hardal awdurdod lleol, a chodi dyheadau a deilliannau i blant a phobl ifanc a gwella eu cyfleoedd mewn bywyd.

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yn ceisio cwrdd â thargedau Llywodraeth Cymru ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg fel sy'n cael ei ddangos gan:

- y buddsoddiad yn yr ysgolion cyfrwng Cymraeg sy'n bodoli eisoes (dros £7.1m) i sicrhau bod digon o le i gwrdd â thwf yn y dyfodol. Ar hyn o bryd fe allai'r ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg ymdopi â chynnydd mewn galw o dros 30% (151 o ddisgyblion ychwanegol);
- y gwaith allweddol gyda phartneriaid, yn cynnwys Llywodraeth Cymru i hybu a chreu galw pellach am addysg cyfrwng Cymraeg dros y tair blynedd nesaf. Mae gan yr awdurdod darged o gynnydd o 12% (60 disgybl) yng nghyfanswm y disgyblion yn yr awdurdod sy'n dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg erbyn 2017;
- y cynlluniau i wneud arolwg o rieni i asesu galw rhieni am addysg cyfrwng Cymraeg yn Nhymor y Gwanwyn 2014;
- y graddfeydd uchel o gynnydd sy'n cael eu cynnal rhwng y gwahanol gyfnodau allweddol, yn cynnwys trosglwyddiad i ysgol uwchradd cyfrwng Cymraeg (100% yn gyson).
- y cydweithio llwyddiannus ers amser gyda Chyngor Rhondda Cynon Taf i ddarparu addysg uwchradd cyfrwng Cymraeg sydd o fudd i'r ddau gyngor.

Yn ei gynllunio strategol ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg, blaenoriaethau Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful yw:

- Gwella Ysgolion – safonau a lles; a
- Darpariaeth – cymorth, diogelu a darparu llefydd mewn ysgolion.

Rheoli a Gweinyddu'r Datganiad

Caffael

Ar adnewyddu cytundebau, dylai unrhyw fanylebau, cytundebau neu drefniadau sy'n cael eu gwneud â thrydydd parti sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau i'r cyhoedd gydymffurfio â Datganiad y Gymraeg. Mae gwaith wedi ei gyflawni gyda'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg a swyddogion Caffael i wneud y dogfennau tendro cyn-cymhwyso yn unffurf. Mae cwestiynau Cymraeg wedi eu cynnwys ym mhob dogfen sy'n cael ei defnyddio ar hyn o bryd. Mae copïau o'r dogfennau hyn eisoes wedi eu darparu i Gomisiynydd y Gymraeg.

Cymorth i Feysydd Gwasanaeth

Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn cynnig cyngor, sy'n cynnwys hyfforddiant, cyfieithu ac arweiniad ar faterion yn ymwneud â'r iaith Gymraeg. Mae'r holl ganllawiau a pholisïau perthnasol ar gael ar y fewnwyd.

Mae dadansoddiad o berfformiad mewn perthynas â Datganiad y Gymraeg yn cael ei adolygu gan y Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg. Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg bellach yn yr Adran Perfformiad, Partneriaethau ac Archwilio. Mae hyn yn gwella cydweithio i sicrhau dulliau adrodd cywir trwy gynlluniau gweithredu adrannol.

Cwynion

Mae'r Awdurdod wedi derbyn tri chwyn mewn perthynas â'r Gymraeg yn y cyfnod Ebrill 2013 – Mawrth 2014. Derbyniodd y Cyngor 2 gŵyn mewn perthynas â thrafnidiaeth ysgol, trwy Gomisiynydd y Gymraeg. Derbyniodd yr Adran Gwynion un cwyn mewn perthynas â dim derbynneb ar gael yn Gymraeg. Ymdriniwyd â phob cwyn a chafwyd datrysiad boddhaol i bob cwyn.

Gwefan y Cyngor

Yn dilyn lansio'r wefan ddwyieithog yn 2012, mae gwaith yn mynd yn ei flaen i sicrhau bod cynnwys Cymraeg yn gyfredol. Mae gwaith cynnal y wefan o ddydd i ddydd yn dal i gael ei wneud ar y cyd rhwng y tîm cyfieithu yn Cyfieithu Soar a Chydlynnydd y Wefan. Mae pob tudalen newydd sy'n cael ei phostio ar y wefan yn ddwyieithog.

Mae'n bosib talu ar-lein yn ddwyieithog yn awr ar y wefan Gorfforaethol. Yn dilyn gweithio gyda'r Adran TG a'r adran taliadau fe gwblhawyd y gwasanaeth yn Haf 2013.

Mae gwaith parhaus yn cael ei dargedu gydag adrannau perthnasol sy'n cynnwys ffurflenni a dogfennau ar eu tudalennau Rhyngwyd, i sicrhau eu bod yn ddwyieithog.

Gwefan a Chyfyngau Cymdeithasol

Mae cynnwys Cymraeg ar gyfrifon Facebook a Twitter y Cyngor wedi gwella yn y misoedd diweddar. Mae hyn yn cael ei fonitro gan y tîm Cyfathrebu Corfforaethol.

Sgiliau Cymraeg

Mae dadansoddiad o sgiliau iaith staff yn atodedig yn Atodiad 2.

Hyfforddiant Iaith Gymraeg yn y Gweithle a Hyfforddiant Ymwybyddiaeth Iaith

Mae gan y Cyngor system lwyddiannus a hygyrch mewn lle ar gyfer y Gymraeg sydd wedi bod yn weithredol ers Medi 2001.

Mae'r Awdurdod yn parhau i gael gwersi Cymraeg gan gangen Morgannwg Cymraeg i Oedolion. Roedd y Cyngor yn gallu cynnig 4 lefel: Blwyddyn 1 a 2 - Mynediad, Blwyddyn 4 - Sylfaen a Magu Hyder. Mynychodd 20 o staff y sesiynau yn y flwyddyn academaidd hon. Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn derbyn diweddariadau gan Cymraeg i Oedolion mewn perthynas ag unrhyw broblemau/diffyg presenoldeb. Mae'r rhain yn cael eu hysbysu i'r Pennaeth Adran perthnasol. Yn ystod y flwyddyn

hon, rydym wedi gweld oddeutu 4 aelod staff yn gadael y sesiynau cyn eu cwblhau. Roedd hyn yn bennaf oherwydd llwyth gwaith cynyddol ac aildrefnu adrannau. Rydym yn ystyried ffyrdd o fynd i'r afael â hyn ac i annog staff i fynychu'r dosbarthiadau Cymraeg.

Cynhaliwyd sesiynau blasu'r Gymraeg i staff, wedi eu trefnu gyda Cymraeg i Oedolion. Cynhaliwyd y rhain yn ystod Mehefin 2013 am 5 wythnos. Mynychodd 6 o staff. Roedd y sesiynau ar agor i'r cyhoedd hefyd. Mae sesiynau blasu pellach wedi eu cynllunio ar gyfer Mehefin/Gorffennaf, dyddiadau i'w cadarnhau.

Bydd y Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn creu rhestr o staff sydd wedi datgan diddordeb mewn sesiynau Iaith Gymraeg ar gyfer y flwyddyn academaidd nesaf. Bydd gwersi Cymraeg yn dal i gael eu darparu gan Cymraeg i Oedolion.

Mae sesiynau ymwybyddiaeth o'r Gymraeg yn dal i gael eu darparu gan Menter Iaith Merthyr ers Mawrth 2013. Mae'r sesiynau'n cael eu darparu i reolwyr llinell ac arweinwyr tîm.

Modiwl e-ddysgu'r Gymraeg

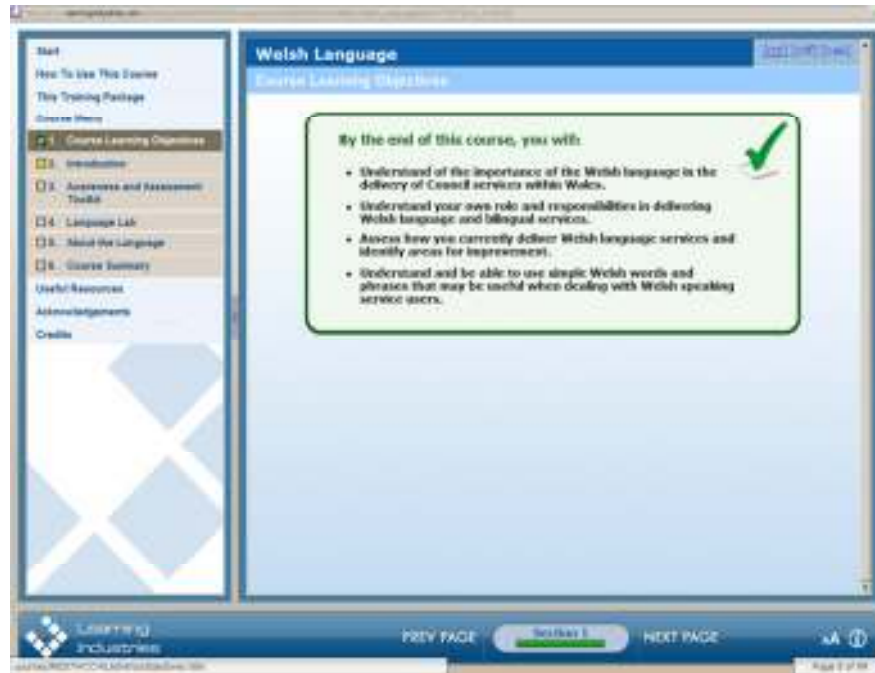
Er mwyn helpu i gyrraedd y targed o ddarparu cyrsiau Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg yn ogystal â chysiau Cymraeg Llafar, mae pedwar cyngor wedi bod yn gweithio gyda Learning Industries i addasu'r modiwl e-ddysgu Cymraeg (a gafodd ei ddatblygu ganddyn nhw a Bwrdd Iechyd Hywel Dda) i awdurdodau lleol yng Nghymru.

Mae cynghorau Caerffili, Caerdydd, Rhondda Cynon Taf a Merthyr Tudful wedi cydweithio ar hyn, sydd nid yn unig yn dangos gweithio tros ffiniol a rhanbarthol, ond sydd wedi cyflawni arbedion ariannol o ran cost trwy weithio fel consortiwm ad-hoc gyda Learning Industries.

Bydd y modiwl e-ddysgu nid yn unig yn helpu'r Awdurdod i allu darparu cyrsiau ymwybyddiaeth o'r diwedd i ryw draean o'i weithlu trwy'r fewnwyd, ond fel rhan o'r cytundeb, bydd Cyngor Caerdydd yn cyfieithu'r modiwl, ac felly'n galluogi pobl i fynd at yr hyfforddiant yn hollol ddwyieithog. Mae'r gwaith hwn o ddatblygu modiwl e-ddysgu dwyieithog yn ateb y diben yn berffaith o ran yr Academi ar gyfer Llywodraeth Leol Cymru Gyfan arfaethedig, dan arweiniad Cyngor Caerdydd a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru.

Mae'r gwaith wedi parhau i flwyddyn ariannol 2014-2015 ond mae'n cael ei nodi yma fel enghraifft o arfer da a blaengynllunio gan bedwar cyngor yn ne a de ddwyrain Cymru. Rhagwelir y bydd y pecyn yn barod i'w ddefnyddio yn Haf 2014.

Mae'r ddelwedd isod, er gwybodaeth, yn dangos un o'r sgriniau sydd wedi eu haddasu ar y fersiwn brawf, yn ymdrin â chynghorau yn hytrach na'r sector lechyd:

Prif ffrydio'r Gymraeg

Mae'r rhestr polisi corfforaethol yn cael ei ddiweddarau'n barhaus. Bydd y broses yn parhau i gael ei gefnogi gan y defnydd o ffurflen Asesiad o Effaith ar gydraddoldeb a ddiweddarwyd yn ddiweddar. Mae'r broses hon yn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei phrif ffrydio a'i monitro gyda'r ceinciau Cydraddoldeb eraill. Rhaid i bob adroddiad pwyllgor gynnwys ffurflen sgrinio a/neu ffurflen adrodd Asesiad o Effaith. Mae'r arfer hwn yn cael ei fonitro gan Swyddog y Gymraeg cyn i Adroddiadau'r Cabinet a'r Cyngor gael eu cynhyrchu. Mae copi o ddogfen Asesiad o Effaith ar gydraddoldeb eisoes wedi ei ddarparu i swyddogion Comisiynydd y Gymraeg. Mae'r broses hon yn helpu i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei phrif ffrydio a'i monitro yn gyfartal gyda cheinciau Cydraddoldeb eraill.

Ni fydd pob adroddiad a pholisi yn cael effaith uniongyrchol ar ddarpariaeth gwasanaeth Cymraeg, ac ni fydd materion y Gymraeg yn berthnasol i bob adroddiad, neu bolisi newydd neu wedi ei ddiweddarau; fodd bynnag bydd cael y prosesau yn eu lle yn sicrhau bod gan y Cyngor system llawer gwell ar gyfer prif ffrydio ystyriaethau'r Gymraeg i'w waith bob dydd.

Safonau'r Gymraeg

Yn gynnar yn Ionawr 2014, cyhoeddodd Comisiynydd y Gymraeg hysbysiad archwilio i lansio Ymchwiliad o Safonau Awdurdodau Lleol ledled Cymru.

O Ionawr i Ebrill, gwnaed gwaith helaeth gan y Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg i sefydlu safle presennol yr Awdurdod mewn perthynas â'r Safonau Drafft. O ganlyniad fe ddychwelwyd ymateb cynhwysfawr i holiadur yr Ymchwiliad i Gomisiynydd y Gymraeg erbyn y dyddiad cau.

Nid yw'n hysbys ar hyn o bryd a fydd yna unrhyw amrywiaeth rhanbarthol i'r Safonau, neu wahanol lefelau o gymhwyster. Ar hyn o bryd mae'r Awdurdod yn aros i weld yr adroddiad Safonau a anfonwyd at Weinidogion Cymru, gyda chanfyddiadau'r ymchwiliad diweddar.

Cyfieithu i'r Gymraeg

Mae'r Awdurdod yn parhau i ddefnyddio gwasanaethau 'Cyfieithu Soar'. Mae trefniadau'r Lefel Cytundeb Gwasanaeth yn dod i ben yn 2015/2016. Bydd diweddariadau pellach yn cael eu darparu pan fydd arolwg wedi digwydd. Mae 'Cyfieithu Soar' hefyd yn cyfieithu'r holl dudalennau ar y wefan yn ôl y gofyn.

Y Gymraeg yn y Gymuned

Mae'r Cyngor yn cefnogi'r defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned trwy weithio mewn partneriaeth gyda Chanolfan a Menter Gymraeg Merthyr Tudful.

Mae'r Fenter Iaith yn gweithio i hybu'r Gymraeg trwy weithio gyda swyddogion yn y cyfarwyddiaethau Gwasanaethau Cwsmeriaid, Gwasanaethau Cymdeithasol ac Adfywio Cymdeithasol. Mae'r Prif Swyddog mewn cysylltiad rheolaidd gyda swyddogion penodol yn **Datblygu Economaidd** ac **Adfywio Ffisegol** mewn perthynas â **Rhaglen Adfywio Canol y Dref, Menter Treftadaeth Treflun** a chynrychiolaeth ar Rwydwaith Menter Gymdeithasol Merthyr Tudful. Mae'r swyddog hefyd wedi bod yn rhan o'r cynlluniau busnes Cynllun Datblygu Gwledig hyd yma. Gweithiodd swyddogion gydag Alyn Owen, Chris Long, Sarah Mee, Gavin Lewis, Rhian Prosser, Zoe Thomas, Suzanne Lewis-Abbott, Helen Kell a Harri Evans.

Mae'r Fenter Iaith yn darparu cymorth a chynghor i Swyddogion Awdurdod Lleol pan wneir cais. Mae'r Prif Swyddog wedi cael sawl cyfarfod a thrafodaeth gyda'r swyddog sy'n gyfrifol am **y Gymraeg** (Dionne Llywellyn) yn ystod y flwyddyn yn dilyn cwynion a dderbyniwyd am ddiffyg cyfieithu Cymraeg ac adroddiad dilynol Comisiynydd y Gymraeg. Mae hyn wedi arwain at weithredu i sicrhau bod cyfieithu Cymraeg am gost resymol ar gael i'r Awdurdod Lleol.

Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg hefyd yn aelod o **Fforwm Iaith Gymraeg Merthyr Tudful** sy'n cael ei drefnu gan y Fenter Iaith sy'n dod â holl randdeiliaid y Gymraeg ym Merthyr Tudful at ei gilydd. Mae'r rhain yn cynnwys penaethiaid y 2 ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg a'r ysgol uwchradd yn Aberdâr, Mudiad Meithrin, Cymraeg i Oedolion, Cymdeithas y Dysgwyr Cymraeg, y Bwrdd Iechyd, Urdd Gobaith Cymru a chynrychiolydd o Lywodraeth Cymru. Ar 13 Mawrth eleni ehangwyd yr aelodaeth mewn cyfarfod ble yr estynnwyd gwahoddiad i Gomisiynydd y Gymraeg, Meri Huws, siarad â'r Fforwm am waith ei swyddfa.

Mae Fforwm Addysg Gymraeg yn gweithredu fel is-grŵp o Fforwm Iaith Gymraeg Merthyr Tudful, sy'n cyfarfod i addysgu'r **Cynllun Addysg Gymraeg Strategol**, dogfen statudol dan oruchwyliaeth Joyce Slack o'r ALI.

Mae'r Prif Swyddog yn cwrdd yn aml â Ryan Stokes, Rheolwr **Dysgu Cymunedol a Theuluol** yr ALI i drafod cyrsiau cymunedol cyfrwng Cymraeg. Mae grŵp **Dysgu Cymunedol Cymraeg** wedi cael ei sefydlu i fwydo'r Strategaeth Dysgu Oedolion a'r Gymuned. Mae hwn yn cynnwys Menter Iaith, Cymraeg i Oedolion Prifysgol Morgannwg, WEA a Dysgu Oedolion a'r Gymuned. Mae Strategaeth y Gymraeg wedi cael ei ysgrifennu sy'n nodi 5 cam o ddysgu. Mae hyn yn mynd i'r afael â materion fel y defnydd o Gymraeg gan diwtoriaid yn achlysurol, hyfforddiant i diwtoriaid, cyrsiau Cymraeg, cyrsiau cyfrwng Cymraeg a chysiau dwyieithog. Mae'r Prif Swyddog yn aelod o'r **Bartneriaeth Dysgu Oedolion a'r Gymuned** ac yn arwain ar ddarpariaeth Cymraeg ledled y fwrdeistref.

Mae cyfarfod diweddar gyda Deb Newton **Swyddog Cyflogadwyedd** yr Awdurdod Lleol wedi sicrhau lle i'r Fenter Iaith ar y Bartneriaeth Cyswllt Cyflogadwyedd.

Mae'r Fenter Iaith yn gweithio mewn partneriaeth â Gus Payne, Swyddog **Datblygu'r Celfyddydau** yr Awdurdod Lleol ac Alex Stephens, Swyddog **Datblygu Treftadaeth** SHARE yr Awdurdod Lleol ar amryw o ddigwyddiadau a pherfformiadau celfyddydau a threftadaeth.

Trwy drafodaethau a gynhaliwyd gyda Keiron Montague, **Rheolwr Gwasanaeth Chwarae ac Ieuentid** yr Awdurdod Lleol, mae'r Fenter Iaith yn rhan o'r Rhwydwaith Darparwyr Gwasanaethau Ieuentid newydd. Mae'r Fenter wedi derbyn Cytundeb Lefel Gwasanaeth i ddarparu Gwasanaethau Ieuentid Cymraeg a dwyieithog rhan amser. Mae'r Fenter Iaith yn gweithio gyda Sarah Davies, **Cydlynnydd Blynnyddoedd Cynnar a Dechrau'n Deg** yr Awdurdod Lleol i ddarparu cyfleoedd i chwarae trwy gyfrwng y Gymraeg yng Nghanolfan Soar.

Awgrymwyd mewn cyfarfod â Giovanni Isingrini a Gareth Chapman beth amser yn ôl y dylid sefydlu Grŵp y Gymraeg sy'n dod â chynrychiolwyr o bob un o'r cyfarwyddiaethau at ei gilydd.

Mae'r Fenter laith yn cynrychioli'r Gymraeg ar nifer o fforymau a phwyllgorau sy'n gweithio yn y gymuned fel y Fforwm Treftadaeth a'r Fforwm Adfywio. Mae cynrychiolaeth y Fenter laith yn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried ym mhob agwedd ar waith y fforymau hyn.

Mae'r Fenter laith wedi gweithio gyda Chymraeg i Oedolion i ddarparu sesiynau 'Coffi a Chlonc' yn swyddfeydd y Cyngor ac wedi gweithio mewn partneriaeth gyda Chymraeg i Oedolion i ddarparu sesiynau blasu yn ystod Wythnos Addysg Oedolion.

Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn hysbysebu holl ddigwyddiadau'r Fenter laith ar fewnwyd yr Awdurdod.

Ymgynghoriadau Cyhoeddus ar Gyllideb

Roedd yr holiaduron a'r sioeau teithiol diweddar ar gyfer yr ymgynghoriad Cyllideb yn ddwyieithog. Roedd swyddogion Cymraeg eu hiaith ar gael ym mhob sioe deithiol er mwyn i'r cyhoedd allu trafod unrhyw faterion yn Gymraeg. Roedd rhieni a disgyblion ysgolion cyfrwng Cymraeg a'r cyhoedd oedd eisiau trafod y cynnig Trafnidiaeth o'r Cartref i'r Ysgol yn falch iawn o hyn. Mae trefniadau tebyg i gael eu defnyddio ym mhob digwyddiad ymgynghoriad cyllideb cyhoeddus arall.

Dadansoddiad o Berfformiad

Fframwaith Gwella Gwasanaeth a Hunan Werthuso

Cafodd y Fframwaith Gwella Gwasanaeth a'r dull Hunan Werthuso fydd yn cael ei ddefnyddio ledled y Cyngor ei lansio gan y Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor yn ystod Awst 2013 fel rhan o'r gweithredoedd oedd yn angenrheidiol er mwyn mynd i'r afael ag Argymhellion Estyn mewn perthynas â Hunan Werthuso a'r Argymhellion Statudol gan Swyddfa Archwilio Cymru.

Fel rhan o'r Fframwaith hwn gofynnwyd i bob Rheolwr Tîm ledled y Cyngor gynnal Hunan Werthusiad o'u Gwasanaeth gyda chyfraniadau gan eu staff yn seiliedig ar gwestiynau Hunan Werthuso a oedd hefyd yn galluogi canfod risgiau.

Roedd y cwestiynau hyn yn ymdrin â'r penawdau canlynol:

MODEL HUNAN WERTHUSO 2014-15	
PENAWDAU PARTH	
1	Deilliannau
2	Darpariaeth a Chyflenwi Gwasanaeth
3	Arweinyddiaeth a Rheolaeth Strategol.

Mae'r Model Hunan Werthuso hwn wedi cymryd lle Model Asesu Risg y Cyngor ar gyfer 2014-15, yn canolbwyntio ar ganfod yr holl Risgiau Uchel, Difrifol a/neu Drychinebus sy'n wynebu pob Gwasanaeth. Fel gyda'r Model Asesu Risg blaenorol, roedd disgwyl hefyd i Reolwyr Tîm:

- Asesu'r risgiau a ganfuwyd o ran Effaith a Thebygolrwydd yn defnyddio Matrics Risg y Cyngor (5 x 5).
- Canfod y gweithredoedd angenrheidiol i reoli'r risgiau.
- Dyrannu Perchennog Risg i bob risg a ganfyddir.

Er mwyn sicrhau bod y Gymraeg a Chydraddoldeb yn cael eu hystyried ac yn sail i'r broses Hunan Werthuso cafodd y cwestiwn canlynol ei gynnwys:

- Ydi'r gwasanaeth yn cwrdd â'i rwymedigaethau statudol? Wrth ateb y cwestiwn hwn, ystyriwch y canlynol ac unrhyw faterion pellach perthnasol yn cynnwys pa wahaniaeth mae eich gwasanaeth wedi ei wneud:
 - Unrhyw heriau cyfreithiol i ddarpariaeth gwasanaeth.
 - Unrhyw atgyfeiriadau at gyrff rheoleiddiol neu'r Ombwdsmon Gwasanaeth Cyhoeddus.
 - Unrhyw faterion a godwyd gan Gyrrff Archwilio neu Arolygu.
 - Rhwymedigaethau corfforaethol, e.e. Diogelu; Cynaliadwyedd; **Y Gymraeg; Cydraddoldeb (yn cynnwys Mynediad at Wasanaethau)**; Iechyd a Diogelwch; Parhad Busnes; Diogelwch Asedau ac ati.

Roedd disgwyl hefyd i wasanaethau nodi unrhyw Risgiau Uchel, Difrifol a/neu Drychinebus yn gysylltiedig â'r cwestiwn hwn fel rhan o'r Model Hunan Werthuso.

Y Cynllun Integredig Sengl ac Asesiad o Effaith ar Gynaliadwyedd

Cafodd y Cynllun Cymunedol a'r Asesiad o Effaith ar Gynaliadwyedd ei lansio ym Medi 2012 ac mae wedi ei ddiweddarau yn sgil y ffaith bod y Cynllun Integredig Sengl yn cymryd lle'r Cynllun Cymunedol.

Mae'r Asesiad o Effaith diwygiedig sy'n cael ei alw'n Cynllun Integredig Sengl ac Asesiad o Effaith ar Gynaliadwyedd yn ceisio sicrhau bod pob adroddiad, penderfyniad a chynnig i'r Cyngor a'r Cabinet yn cyfrannu at gyflenwi'r Prif Ganlyniadau fel sy'n cael eu nodi yn y Cynllun Integredig Sengl ar gyfer Merthyr Tudful a Chynllun Corfforaethol y Cyngor, ac a yw'r cynigion yn cwrdd â'n rhwymedigaethau o ran asesu'r effaith ar Gynaliadwyedd, Iechyd, Trosedd a'r **Gymraeg**.

Mae'r Asesiad o Effaith hefyd:

- Yn cefnogi'r Cyngor yn mabwysiadu Datblygiad Cynaliadwy fel egwyddor drefnu ganolog trwy sicrhau y dylanwadir yn llawn ar benderfyniadau gan ystyriaeth o'r effaith ar les economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a hirdymor.
- Yn sicrhau bod risg yn cael ei ystyried yn briodol trwy alluogi awduron adroddiadau i ganfod unrhyw fygythiadau a/neu gyfleoedd sy'n gysylltiedig â chynigion yn adroddiadau'r Cyngor a'r Cabinet.

Ers cyflwyno'r Cynllun Integredig Sengl a'r Asesiad o Effaith ar Gynaliadwyedd i holl Adroddiadau'r Cyngor a'r Cabinet ar 17eg Gorffennaf 2013 mae'r effeithiau o'r cynigion wedi cael eu mesur, casglu a'u cofnodi ar gyfer Cyfarfodydd Cabinet a Chyngor.

Cydymffurfio â Datganiad y Gymraeg

Atodiad 1

Diweddariad o'r Cynllun Gweithredu

Mae'r diweddariad isod yn adlewyrchu cyfnod byr o amser o Chwefror 2014 – Ebrill 2014. Cafodd Datganiad y Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu newydd eu cymeradwyo gan y Cyngor Llawn yn Ionawr 2014. Felly, nid yw prosesau a gweithdrefnau wedi eu rhoi ar waith er mwyn newid, mewn rhai meysydd, dan y camau gweithredu a amlinellir isod.

RHIF.	Amser/Dynodwr	Amserlen / Cam Gweithredu	Cynnydd Diweddaraf 2013/2014
1	Dynodwr YG 1 Nifer a % y sampl o drydydd partïon a gafodd eu monitro sy'n cydymffurfio â gofynion Datganiad y Gymraeg:- <ul style="list-style-type: none">• gwasanaethau ieuenctid• gwasanaethau hamdden• darpariaeth cyn ysgol	Sefydlu Gweithdrefn Monitro Yn cael ei fonitro a'i hysbysu'n flynyddol wedi hynny.	Gweithdrefn Monitro i gael ei sefydlu o fewn y meysydd hyn yn ystod cyfnod bywyd Datganiad y Gymraeg presennol.
2	Dynodwr YG 2 Nifer a % y swyddi yr ystyrir bod sgiliau Cymraeg penodol yn hanfodol ar eu cyfer ac sydd wedi eu llenwi gan staff â sgiliau ieithyddol priodol	Yn dilyn aildrefnu yn gynnar yn 2014 bydd Archwiliad o Swyddi yn cael ei gwblhau yn ystod 2014 ym mhob maes gwasanaeth.	Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn gweithio gydag adrannau ar hyn o bryd i greu cynllun i sefydlu a chofnodi canfyddiadau yn ôl yr angen.

3	<p>Dynodwr YG 3 & 4</p> <p>Monitro nifer a % staff sydd wedi derbyn hyfforddiant yn y Gymraeg i lefel cymhwyster penodol a nifer a % staff sydd wedi derbyn hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith.</p>	<p>Adrodd yn flynyddol o fewn yr Adroddiad Monitro Blynyddol.</p>	<p>Mae diweddariad y dynodwr hwn yn cael ei amlinellu ym mhrif gorff yr adroddiad hwn yn 'Cymraeg yn y Gweithle'. Nifer staff a fynychodd sesiynau Cymraeg yn 2013/2014 oedd 20.</p> <p>Nifer y staff a fynychodd sesiynau ymwybyddiaeth o'r Gymraeg yn 2013/2014 oedd 35.</p>
4	<p>Dynodwr YG 5</p> <p>Nifer a % y staff sy'n gallu siarad Cymraeg yn ôl</p> <ul style="list-style-type: none"> • maes gwasanaeth • gradd swydd • gweithle 	<p>Adroddir yn flynyddol yn unol â'r Strategaeth Sgiliau leithyddol.</p>	<p>Ar hyn o bryd mae gwybodaeth sylfaenol yn cael ei chofnodi trwy ddata Cydraddoldeb unigol sy'n cael ei gasglu bob dwy flynedd.</p> <p>Bydd casglu data pellach yn dechrau yn ystod 2014/15.</p>
5	<p>Dynodwr YG 6</p> <p>Monitro nifer y cwynion a dderbyniwyd mewn perthynas â gweithrediad y Cynllun Iaith ac yr ymdrinnir â nhw yn unol â</p>	<p>Adroddir yn flynyddol yn unol â'r weithdrefn Cwynion Corfforaethol diwygiedig.</p>	<p>Derbyniwyd 3 chwyn. 2 trwy Gomisiynydd y Gymraeg 1 yn uniongyrchol i GBSMT. Ymdriniwyd â phob un i ddod</p>

	safonau corfforaethol.		at ddatrysiad boddhaol i'r sawl a gwynodd.
6	Cynhyrchu adroddiad monitro blynyddol	Cyhoeddir yn flynyddol yn unol â chanllawiau Comisiynydd y Gymraeg.	I'w gynhyrchu'n ddwyieithog erbyn 30 ^{ain} Mehefin 2014
7	Sicrhau Cydymffurfiaeth â Datganiad y Gymraeg: Trwy fonitro : • Ymatebion awtomatig • Bod galwadau Cymraeg yn cael eu cyfeirio at Swyddogion sy'n siarad Cymraeg • Bod gan rifau sy'n cael eu hysbysebu gyfarchion/negeseuon dwyieithog	Monitro ac adrodd yn flynyddol.	Bydd gweithdrefn cofnodi yn cael ei sefydlu yn ystod 2014/2015.
8	Cynnal arolygon thematig ar feysydd gwasanaeth penodol mewn partneriaeth â Menter Iaith Merthyr.	Manylion a chanfyddiadau thematig i gael eu hadrodd o fewn yr adroddiad monitro blynyddol.	Oherwydd newydd-deb y cynllun gweithredu, nid yw'r cam hwn wedi ei roi ar waith hyd yma. Mae angen trafodaeth bellach i fynd â hyn ymlaen. Menter Iaith i gynnal ei arolygon cyhoeddus ei hun.

9	Aelodau Fforwm Ieuenctid Bwrdeistref Gyfan Merthyr Tudful i barhau i hybu a rhoi cynrychiolaeth gyfartal i bob person ifanc mewn perthynas â'r Gymraeg.	Monitro'n flynyddol trwy'r weithdrefn adrodd	Oherwydd newydd-deb y cynllun gweithredu, nid yw'r cam hwn wedi ei roi ar waith hyd yma
10	Caffael Sicrhau, ble'n bosib, bod prosesau tendro'n holi cwestiynau ynghylch y defnydd o'r Gymraeg yng nghyflenwad gwasanaethau.	Proses barhaus a fydd yn cael ei monitro a'i hadrodd yn flynyddol.	Holl waith papur yn ei le o fewn y broses gaffael.
11	Paratoi cynllun cadarn, gydag amserlen fanwl a chlir, ar gyfer datblygu a chynnal gwefan ddwyieithog.	Cysylltu â Chydlynnydd y Wefan i sefydlu proses fonitro.	O ganlyniad i Archwiliad A17, mae'r wefan yn awr yn ddwyieithog. Mae tudalennau newydd neu newidiadau yn cael eu monitro gan Gydlynnydd y Wefan. Mae Polisi Golygyddol wedi ei greu a'i ddosbarthu i'r holl staff. Mae hwn yn amlinellu'r canllawiau ar gyfer cyfieithu dogfennau a gwybodaeth ar y wefan, yn cynnwys cyfryngau

			cymdeithasol.
12	Cyfieithu tudalennau llywio a chynnwys y wefan yn systematig. Diweddariad am gynnydd bob dau fis	Cysylltu â Chydlynnydd y Wefan i sefydlu proses fonitro.	Mae Cydlynnydd y Wefan yn darparu diweddariad yn y cyfarfod E-Comms misol.
13	Cyhoeddi cyfeirlyfr o staff dwyieithog er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ymdrin â cheisiadau am wasanaethau Cymraeg.	Dosbarthu gwybodaeth i'r holl staff erbyn Ebrill 2014.	Mae rhestr o staff Cymraeg eu hiaith wedi ei gyhoeddi ar y Fewnrwyd at ddefnydd staff.
14	Cyflwyno'r Cynllun Strategaeth Sgiliau Ieithyddol yn dilyn aildrefnu mewnol.	Bydd yn cael ei gyflwyno yn Ebrill 2014. Bydd yn cael ei fonitro yn barhaus yn ystod ei gyflwyno.	Mae'r Swyddog Cydraddoldeb a'r Gymraeg yn gweithio gydag adrannau ar hyn o bryd i greu cynllun i sefydlu a chofnodi canfyddiadau yn ôl yr angen.
15	<ul style="list-style-type: none"> Hybu gweithdrefnau cyfieithu Cynhyrchu canllaw clir ar gyfer y broses 	Dosbarthu gwybodaeth i'r holl staff erbyn Ebrill 2014	Yn dilyn yr Archwiliad Adran 17 yn 2012, argymhellwyd bod Polisi Golygyddol yn cael ei greu a'i ddosbarthu i'r holl staff. Mae'r polisi ar gael ar y fewnrwyd. Mae'r ddogfen yn

			<p>amlinellu canllawiau ar gyfer cyfieithu dogfennau a gwybodaeth ar y wefan, yn cynnwys cyfryngau cymdeithasol.</p>
16	<p>Prynu pecyn e-ddysgu ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.</p>	<p>Ymchwilio'r posibilrwydd o gyllid gan amrywiol ffynonellau.</p>	<p>Mae cyllid wedi ei sicrhau trwy'r Gronfa Cydlyniant Cymdeithasol yn 2013/14. Mae'r pecyn e-ddysgu yn cael ei greu ar hyn o bryd ar y cyd gyda 3 cyngor lleol arall – Caerdydd, Caerffili a Rhondda Cynon Taf. Bydd y pecyn yn hollol ddwyieithog pan gaiff ei gyflwyno yn 2014/15.</p>
17	<p>Darparu cyfleoedd hyfforddi i'r holl staff i ddysgu neu wella eu sgiliau Cymraeg.</p>	<p>Fel sy'n cael ei nodi yng nghyflwyniad y Strategaeth Sgiliau Ieithyddol. Yn ôl y gofyn gan staff unigol</p>	<p>Mae staff yn cael cynnig sesiynau Cymraeg yn flynyddol. Mae sesiynau'n cael eu darparu gan Cymraeg i Oedolion o fis Medi tan fis Mehefin. Yn dilyn asesiad o sgiliau staff, bydd staff rheng flaen perthnasol yn cael eu hannog</p>

			i ddysgu Cymraeg yn y dyfodol.
18	Cyhoeddi datganiad clir ar y defnydd o'r Gymraeg ar gyfryngau cymdeithasol, fel Facebook, twitter ac ati	Cynnwys o fewn y Polisi Golygyddol. Dosbarthu i'r holl staff.	Yn dilyn yr Archwiliad Adran 17 yn 2012, argymhellwyd bod Polisi Golygyddol yn cael ei greu a'i ddosbarthu i'r holl staff. Mae'r polisi ar gael ar y fewnwyd. Mae'r ddogfen yn amlinellu canllawiau ar gyfer cyfieithu dogfennau a gwybodaeth ar y wefan, yn cynnwys cyfryngau cymdeithasol.

Sgiliau Cymraeg Staff

Maes Gwasanaeth a Lefel Cymhwysedd

Cyfarwyddiaeth	Gwasanaeth	Adran	Darllen	Ysgrifennu	Siarad
Gwasanaethau Cwsmeriaid	Peir, Priff a Thrafnidiaeth	Priffyrdd a Draenio	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cwsmeriaid	Hamdden, Diwylliant a'r Amgylchedd	Hamdden	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Adfywio Cymdeithasol	Gwasanaethau Cymunedol	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Gwasanaethau Plant	Gwasanaethau Gweithredol – Gwasanaethau Cymdeithasol Plant	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cwsmeriaid	Rheoli Gwastraff	Gwastraff / Ailgylchu			
Gwasanaethau Cymunedol	Gwasanaethau Oedolion	Gweithgareddau Dydd			
Gwasanaethau Cymunedol	Gwasanaethau Oedolion	Gwasanaethau Llety	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Adfywio Cymdeithasol	CPI Pentrebach	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cwsmeriaid	Tai a Diogelwch y Cyhoedd	Masnachu Teg	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cwsmeriaid	Cynllunio Trefol	Rheoli Adeiladu a Datblygu	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Addysg	Tîm Cymorth i Ysgolion	Y	Y	Y
Prif Weithredwr	Perfformiad, Partneriaethau ac Archwilio	Perfformiad	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Gwasanaethau Oedolion	Tîm Rheoli Iechyd Oedolion	Y	Y	Y

Gwasanaethau Cymunedol	Gwasanaethau Oedolion	Asesu a Rheoli Gofal	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Diogelu Ansawdd Perfformiad	Cynllun Iechyd a Gofal Cymdeithasol	Y	Y	Y
Prif Weithredwr	Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd	Cyfreithiol	Y	Y	Y
Gwasanaethau Cymunedol	Adfywio Cymdeithasol	Cynllun Iechyd a Gofal Cymdeithasol	Y	Y	Y

Sgiliau Cymraeg Staff

Yn ôl dadansoddiad Graddfa ac Adran

	NJC Gradd. 2 pwynt 10	NJC Gradd. 2 pwynt 14	NJC Gradd. 3 pwynt 17	NJC Gradd. 3 pwynt 20	NJC Gradd. 3 pwynt 21	NJC Gradd. 3 pwynt 22	NJC Gradd. 4 pwynt 24	NJC Gradd. 5 pwynt 28	NJC Gradd. 6 pwynt 31	NJC Gradd. 7 pwynt 33	NJC Gradd. 8 pwynt 39	NJC Gradd. 8 pwynt 41	NJC Gradd. 8 pwynt 42	NJC Gradd. 9 pwynt 46	Cyfans.
Gwasanaethau Oedolion					1		1				1	1	1		5
Gwasanaethau Llety							1								1
Tîm Rheoli Iechyd Oedolion											1				1
Asesu a Rheoli Gofal												1	1		2
Gweithgareddau Dydd					1										1
Gwasanaethau Plant			1			1									2
Gwasanaethau Gweithredol – Gwasanaethau Cymdeithasol Plant				1		1									2
Addysg										1					1
Tîm Cymorth Ysgolion										1					1
Peir, Priff a Thrafnidiaeth	1														1

MERTHYR TYDFIL
County Borough Council
Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL

MERTHYR TYDFIL
County Borough Council
Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL

Welsh Language

Annual Monitoring and Improvement Report

2013 - 2014

Prepared in accordance with the requirements of

Welsh Language Commissioners Office

30th June 2014

Contents

	Page
Introduction	3
Frontline Services	4 – 11
Management and Administration of the Welsh Language Statement	12 - 15
Mainstreaming of the Welsh Language	16 – 17
Performance Analysis	18 – 20
<u>Appendix 1</u>	
Compliance with the Welsh Language Statement	21 – 27
<u>Appendix 2</u>	
Staff Welsh Language Skills - Service Area & Level of Competency	28 – 31

Introduction

This Monitoring and Improvement report reflects the work undertaken during the financial year 2013/2014.

The Council has one member of staff leading on Welsh Language issues. This post is supported by an Elected Champion Member, Councillor Ernie Galsworthy. There are also other staff in the authority with responsibilities for local Welsh Language issues.

The Equalities and Welsh Language Officer is working with the Authority's Welsh Language Champion to deliver the Welsh Language Measure, forthcoming Standards, actions arising from the revised Welsh Language Statement and past compliance investigation recommendations. The current Welsh Language Statement and action plan was approved by Full Council in January 2014.

This report, taken in full, will demonstrate that during a period of change progress has been made.

The annual report is available to download on the Council's website on the Welsh Language page at www.merthyrtydfil.gov.uk

Frontline Services

Civic Centre & Unit 5 Reception areas

During April 2014, the Council opened a One Stop Shop (Face to Face) and Customer Contact Centre (Telephony) facility at the Civic Centre. There are 18 staff within the 2 areas (interchangeable) to assist customers with their enquiries/business, of which 2 are fluent Welsh speakers and 3 are attending Welsh Language courses. In the event of no bilingual officer at reception areas the Council operates a Language Line facility that offer non English speaking customers a front line service in their language of choice 24 hours a day, 365 days a year. Contact centre staff also use a list of Welsh speaking staff who are happy to conduct a discussion in Welsh where no contact centre staff are available to do so.

Leisure Services

Following on from the Monitoring Report 2012 – 2013, discussions were held with the Urdd in relation to developing activities in Welsh but it was felt that the correct course of action was to pursue LAPA funding directly from Sports Wales. The Urdd were to follow this up from their business plans. Ysgol Santes Tudful deliver all their Dragon Sports extracurricular activity through the medium of Welsh – 6 sessions per week.

Swimming lessons through the medium of Welsh continue to be delivered at Aberfan Community Centre. We now offer a beginner class and improver class. We currently have 10 children booked on each of the sessions.

Arts

During 2013 a new lottery funded project was established in Merthyr Tydfil. The Possib project is a bilingual project which uses 'arts' to engage residents to gain confidence to express themselves. The Council supports this project and works closely with it. Our Arts Development Officer is the link for the project.

A number of Welsh Language performances continue to be held at Canolfan Soar. All Arts Development events are advertised bilingually on various websites. Open Mic Nights have no language preference (usually in English but occasionally we get a Welsh contribution too). In the summer of 2013 an event named 'Soar Ar Y Stryd' was held in conjunction with Theatr Soar. Arts

Development work with H4A, POSSIB project , Global Village and Theatr Soar to provide a bilingual performance art, which is ongoing. The project is a 4 year project, outcomes are reported via the Project lead at VAMT.

Library Services

Merthyr Tydfil Public Library Service produce all notices, information and leaflets bilingually. All internal signage in the Libraries is bi-lingual. The annual national Summer Reading Scheme promotional material is completely bi-lingual, allowing children to participate in either language. Library services have a wide range of resources available for Welsh speakers and those learning the language, such as online language tools as well as physical books and audio materials. Work has been undertaken with the National Library of Wales to identify and catalogue all of the historic Welsh Language material held in Merthyr Libraries. This is now a valuable resource with some rare and valuable items as part of the collection.

Merthyr Tydfil Public Libraries support learners in the area by supplying stock for a learners reading group which is hosted externally.

Merthyr Tydfil Public Libraries have performed well above the stipulated level with an average spend of £873.33 per 1,000 population of Welsh speakers during the three year framework. In relation to the Welsh Public Library Standards which state:

'Library authorities shall ensure that they spend a minimum average for the three-year period to March 2014 of £750 per annum per 1,000 Welsh speaker total resident population (adult and children under 16) on the purchase, marketing and promotion of Welsh-language materials'.

The service has only one Welsh speaking member of staff at the moment who is happy to speak in both English and Welsh. This staff member conducts talks at schools and other venues through the medium of Welsh when requested and also conducts telephone conversations and face to face enquiries through the medium of Welsh when requested.

Children and Young People

The Youth Service has in place its own Welsh language action plan. This has developed opportunities for young people through the medium of Welsh and included young people accessing Duke of Edinburgh Award, and Youth Achievement awards through the medium of Welsh in partnership with Menter Iaith. During 2013/14 Menter Iaith have employed 2 Welsh language trainee Youth Workers to further develop and extend dedicated Welsh language provision and to support the development of bilingual integrated opportunities across the County Borough.

The 'Merthyr Noise' website is provided bilingually and enables young people to access a range of information on the area and services available as well as staying in touch through a social media element which is managed by a young person's editorial group.

The Youth Service continues to provide marketing material through the medium of Welsh to increase young peoples' sense of ownership within English language youth provisions and break down the barriers to using the language socially, which has also been supported by the trainee youth workers within themed workshops .

Further to the previous professional review of the youth service a full Borough wide consultation was held with young people on the future of the Youth Service. This engaged almost 1,600 young people and included capturing the views of young people through the medium of Welsh both through questionnaire and within targeted focus groups.

Integrated Children's Centre

Cwm Golau Integrated Children's Centre has also recently developed a Welsh language action plan which details progress made throughout the service areas to address bilingualism including:

- Delivery of programmes through the medium of Welsh
- Dedicated Welsh language speakers in all programme areas
- Introduction of bilingual signage to all buildings
- Bilingual publicity materials

- Ensuring key documents are produced bilingually in accordance with the Welsh Language Scheme
- Welsh/bilingual display boards within settings
- Bilingualism clauses included within Service Level Agreements
- Dedicated welsh speaking childcare workers
- Development of a new bilingual Family Information Service website
- Childcare Sufficiency Assessment refresh has also been published bilingually

Young People's Participation Agenda

The Merthyr Tydfil Borough Wide Youth Forum (MTBWYF) & Cabinet remain committed to the Welsh Language which parallel expectations prescribed by Welsh Language Statement. All relevant promotional material is produced bilingually meeting council guidelines. During the period of 2013/14, four of the nine MTBWYF Cabinet Members were Welsh Speakers. It remains the aim of the MTBWYF to promote and celebrate heritage, culture and diversity and this has ensured that individuals and groups feel valued with a sense of belonging to their community and this in turn has created stronger channels of communication and trust with all young people attending the County Borough Wide Youth Forum meetings.

Consultation Hub

The Joint Local Service Board European Social Fund Consultation Project aims to give service users an opportunity to have their say on services they receive, whether they be frontline services or policies and procedures. The public are encouraged to have their say by using the Community Engagement Hub, an online engagement tool for sharing opinions in order to develop services (www.cwmtafhub.co.uk).

The system is fully bilingual which gives service users of Merthyr Tydfil an equal opportunity to have their say through the medium of Welsh or English.

The Consultation Coordinator is also a first language Welsh speaker, therefore face to face consultation/engagement is also undertaken during workshops, interviews with service users and focus groups through the medium of Welsh.

More than Words Framework – Fframwaith Mwy na Geiriau

The Community Services Directorate has adopted the Strategic Framework for Welsh Language Services with the focus for year 1 on ensuring the foundations are in place, achieving progress in establishing an implementation group, appointing a Welsh Language Champion, and developing an action plan which sets out the key related priorities. Work is ongoing to both consolidate the progress of year 1 and to carry out the necessary actions to deliver the year 2 priorities.

ACL - Adult Community Learning

The Adult Community Learning (ACL) Strategy has identified Welsh Language and Culture as a priority which has resulted in the production of an individual action plan being produced through the ACL network. Menter Iaith Merthyr is the strategic lead for this development and is being supported by the Merthyr Tydfil ACL service to identify resources to implement the agreed actions. This development was identified in the Merthyr Tydfil ACL partnerships Estyn Inspection (Nov 2013) as good practice and the overall judgement of the provision was excellent.

The ACL curriculum is produced in a bi-lingual format and is updated annually. The service has also produced a bilingual annual activities brochure for all the partners who operate within the Cyfarthfa Park as part of the Heritage Lottery funded provision (HLF project, Castle, angling and railway).

Where appropriate our accredited courses through the Education for Sustainable Development and Global Citizenship agenda have a Welsh Culture unit embedded into them.

MIA (Multi Intervention Assistance Team):

The MIA website is continuing to be developed. This will be bilingual and the MIA leaflet has been produced and distributed in a bilingual format. On completion of the MIA website, which is projected to be in 2014/15, all operating documents held within the MIA Toolkit will be available to download in Welsh and English.

FIS (Family Information Service):

- The FIS Website is bilingual.
- FIS operates a service linked to Social Media (Facebook and Twitter) which will be bilingual upon launch.
- Working towards translation of enquiry templates. In conjunction with Mudiad Meithrin Development Officer, additional information on Ti a Fi groups is now available bilingually. This will be extended to other childcare settings who wish their additional information to be made available bilingually.
- The language of the setting is included on enquiry printouts. The definitions used are prescribed in the Childcare Act 2006.
- FIS Officer has undertaken Welsh Language Awareness training.
- Promotional materials e.g. leaflets, posters and flyers are bilingual.

Parenting:

The Parenting service is currently finalising the production of an online learning and support resource for professionals and parents to utilise. The resource will enable individuals to access information and guidance on a wide range of parenting issues in both written and oral formats. The parenting team are currently working with Cwm Taff UHB colleagues to translate both formats into a Welsh medium resource before publishing.

Economic Development

An annual Service Level Agreement exists between MTCBC and Menter Iaith, funded from the Councils Core Voluntary Sector Grant, where an annual sum of £15,998 pa, is paid out to support Menter Iaith against achieving set targets: Raising awareness of bilingualism, Welsh culture and Welsh Language in the community, delivery of awareness sessions to staff in the Authority and support with the development of the Welsh Language Scheme and associated Action Plan. The Core Grant allocation provides support to ensure the Council maintains the profile of the Welsh Language in all of its Corporate Strategies, Policies and Plans.

Funding was approved through the Community Economic Development Programme which allocated funding to Canolfan a Menter Iaith for a feasibility study to be undertaken on Bowen's Court. The organisation received £20,000 to implement this project. Welsh language is a cross-cutting theme within the Rural Development Programme and the Community Economic Development Programme. The Chief Officer, Canolfan a Menter Iaith, has been included as a contact point on all application forms in order to assist applicants with the Welsh language element of their project. The Chief Officer is a key representative, within the Voluntary Sector Protocol, to assist with application support. This ensures Welsh language is considered when approving funding for the local community, Public Sector and businesses. The Canolfan a Menter Iaith is also fully involved in discussions for the future European Programmes to ensure Welsh Language is included as a key theme and to develop any potential Welsh Language projects.

All documentation produced by Economic Development including newsletters, application forms and guidance is produced bi-lingually.

Education

Merthyr Tydfil County Borough Council's vision for Welsh-medium education is founded upon key strategic documents of the Welsh Government such as *The Learning Country; Iaith Pawb*; and the outcomes and targets outlined in the Welsh Medium Education Strategy (WMES). Within the authority "**Learning for Life**" is the key underpinning priority for the Local Service Board's *Single Integrated Plan 2013 - 2017* as it will help to deliver the Vision for Merthyr Tydfil and the Priority Outcomes. The aims and objectives of the Schools Department is to promote improved standards of attainment, attendance and achievement across all key stages for 3 – 16 year olds. This is fundamental if we are to break the cycle of inter-generational poverty in our local authority area, raise aspirations and outcomes for children and young people and improve their life chances.

Merthyr Tydfil County Borough Council is striving to meet the Welsh Government's targets for Welsh-medium education as illustrated by:

- investment in its existing Welsh-medium schools (over £7.1m) to ensure capacity to meet future growth. The Welsh-medium primary schools could currently accommodate an increase in demand of over 30% (an additional 151 pupils);
- key work with partners, including the Welsh Government, to promote and create further demand for Welsh-medium education over the next three years. The authority has a target of 12% increase (60 pupils) in the total number of pupils in the authority, learning through the medium of Welsh by 2017; and
- plan to survey parents to assess parental demand Welsh-medium education in the Spring Term 2014;

- maintenance of high rates of progression between different key stages, including transfer to Welsh-medium secondary school (consistently 100%).
- long standing, successful and mutually beneficial collaboration with Rhondda Cynon Taff Council to provide Welsh-medium secondary education.

In its strategic planning for Welsh-medium education, Merthyr Tydfil County Borough Council prioritises:

- School Improvement - standards and wellbeing; and
- Provision - support, safeguarding and provision of school places.

Management and Administration of the Statement

Procurement

Upon renewal of contracts, any specifications, agreements, contracts or arrangements made with third parties, that relate to the provision of services to the public, should comply with the Welsh language Statement. Work has been carried out with the Equalities and Welsh Language Officer and Procurement officers to uniform the pre-qualification tender documentation. Welsh language questions have been included within all documentation in current use. Copies of this documentation have previously been provided to the Welsh Language Commissioner.

Support to Service Areas

The Equalities and Welsh language Officer offers advice, which includes training, translation and guidance on Welsh Language issues. All relevant guidance and policies are available on the intranet.

Analysis of performance in relation to the Welsh Language Statement is reviewed by the Equalities and Welsh Language Officer. The Equalities and Welsh Language Officer is now located within the Performance, Partnerships & Audit Department. This enhances the collaborative work to ensure correct reporting mechanisms through Departmental operational plans.

Complaints

The Authority has received three complaints in relation to the Welsh Language in the period April 2013 – March 2014. 2 complaints in relation to School transport were received by the Council, via the Welsh Language Commissioner. One complaint in relation to no receipt available in Welsh, was received by the Complaints Department. All complaints have been dealt with to a satisfactory conclusion for the complainant.

Council Internet Site

Following the launch of the bilingual website in 2012, work is continuing to ensure the Welsh content is up to date. Day to day maintenance of the website continues to be done in collaboration with the translation team at Cyfieithu Soar and the Website Co-ordinator. All new pages are bilingual when posted on the internet.

Bilingual online payments are now able to be made via the Corporate website. Work with the IT Department and payment section saw the project completed in Summer 2013.

Ongoing work is being targeted with relevant departments who include forms and documents on their Internet pages, to ensure they are bilingual.

Website and Social Media

Welsh language content on the Council's Facebook and Twitter accounts have improved during recent months. This is monitored by the Corporate Communication team.

Welsh Language Skills

A breakdown of staff language skills is attached in Appendix 2.

Welsh in the Workplace Training and Language Awareness Training

The Council has in place a flexible training system for Welsh language that has been operating since September 2001.

The Authority continues to source Welsh language lessons from Welsh for Adults/Cymraeg I Oedolion, Glamorgan branch. The Council were able to offer 4 levels: Year 1 & 2 – Mynediad, Year 4 – Sylfaen & Magu Hyder/Gain Confidence. 20 staff attended the sessions this academic year. The Equalities and Welsh Language Officer receives updates from Cymraeg i Oedolion in relation to any problems/lack of attendance. These are then communicated to the relevant Head of Department. During this year, we have seen approximately 4 staff drop out of the sessions, before completion. This has been mainly due to increasing workload and reorganisation of departments. We are considering approaches to address this and also to encourage staff to attend Welsh language classes.

There was Welsh language taster sessions for staff, arranged with Cymraeg i Oedolion. These took place during June 2013 for 5 weeks. 6 staff attended, the sessions are also open to the public. Further taster sessions are planned for June/July, dates to be confirmed.

The Equalities and Welsh Language Officer will compile a list of staff who have expressed an interest in Welsh Language sessions for the forthcoming academic year. Welsh language lessons will continue to be delivered by Cymraeg i Oedolion.

Welsh language awareness sessions are continuing to be delivered, by Menter Iaith Merthyr since March 2013. The sessions are being delivered to line managers and team leaders.

Welsh Language eLearning Module

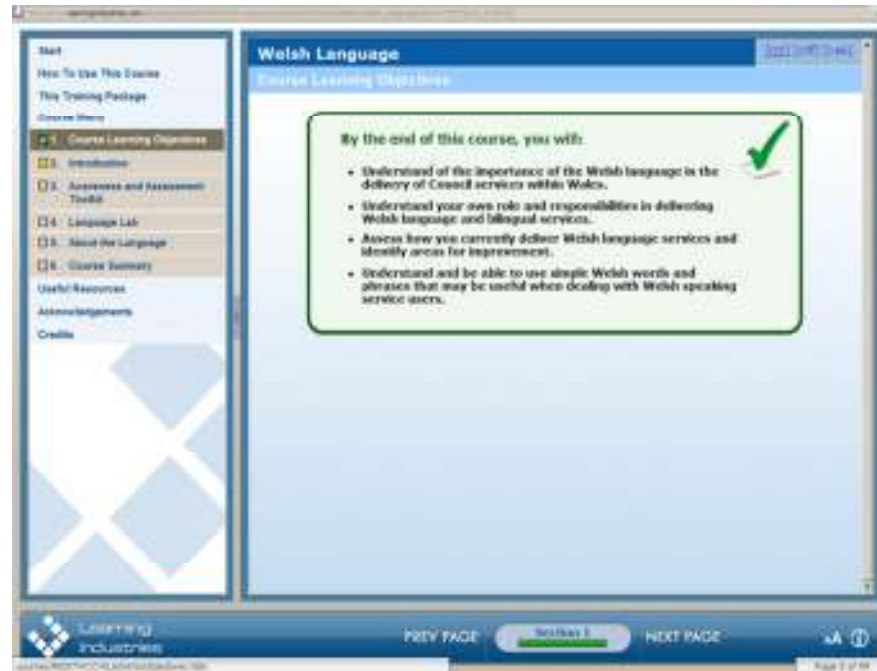
In order to help achieve the target of delivering Welsh Language Awareness courses as well as Conversational Welsh courses, four councils have been working with Learning Industries to adapt the eLearning Welsh Language module (that was developed by them and Hywel Dda Health Board for the Health Sector) for local authorities in Wales.

The councils of Caerphilly, Cardiff, Rhondda Cynon Taf and Merthyr Tydfil have collaborated on this, which not only demonstrates cross-boundary and regional working, but has delivered financial savings on the cost by working as an ad-hoc consortium with Learning Industries.

Not only will the eLearning module assist the Authority in finally being able to deliver awareness courses to around a third of its workforce via the intranet, but as part of the agreement, Cardiff Council will be translating the module, thus allowing the training to be accessed fully bilingually. This work in developing a bilingual eLearning module fits perfectly with the proposed All Wales Academy for Local Government, led by Cardiff Council and the Welsh Local Government Association.

The work has continued into the financial year 2014-2015 but is being noted here as an example of good practice and forward planning by four councils in South and South East Wales. It is anticipated that the package will be ready for use in the Summer 2014.

The image below, for information, shows one of the adapted screens on the test version, covering councils as opposed to the Health sector

Mainstreaming of the Welsh Language

The corporate policy list is continually being updated. The process will continue to be aided by the use of a recently updated Equality Impact assessment (EqIA) form. This process helps ensure that Welsh is mainstreamed and monitored in conjunction with the other Equality strands. All committee reports must include an EqIA screening form and/or report form. This practice is monitored by the Welsh Language Officer before Cabinet and Council Reports are produced. A Copy of EqIA documentation has previously been provided to the Welsh Language Commissioner's officers. This process assists in ensuring that the Welsh language consideration is mainstreamed and monitored equally with the other Equality issues.

Not all reports and policies will have a direct impact on Welsh Language service provision, nor will Welsh Language matters be relevant to every report, or new or updated policy; however having the process in place ensures that there is a significantly improved system of mainstreaming Welsh Language considerations into the Council's daily work.

Welsh Language Standards

In early January 2014, the Welsh Language Commissioner issued an exploration notice to launch a Standards Investigation of Local Authorities across Wales.

From January to April, extensive work was done by the Equalities and Welsh Language Officer to establish the current position of the Authority in relation to the Draft Standards. As a result, a comprehensive reply to the Investigation questionnaire was returned to the Welsh Language Commissioner by the deadline.

It is not known, at this time, whether there will be any regional variation to the Standards, or different levels of compliance. The Authority currently awaits sight of the Standards report to the Welsh Ministers, with the findings of the recent investigation.

Welsh Language Translation

The Authority continues to use the services of 'Cyfieithu Soar'. The SLA of the arrangement ends in 2015/2016. Further updates will be provided when a review has taken place. 'Cyfieithu Soar' also translate all web pages as required.

Welsh within the Community

The Council supports the use of Welsh in the community by working in partnership with Canolfan a Menter Gymraeg Merthyr Tudful.

The Menter Iaith works to promote the Welsh language through working with officers in the Customer Services, Social Services and Social Regeneration directorates. The Chief Officer has regular contact with specific officers in **Economic Development** and **Physical Regeneration** with regard to the **Town Centre Regeneration Programme, The Townscape Heritage Initiative** and representation on the Merthyr Tydfil Social Enterprise Network. The officer has also been involved in the development of the RDP business plans to date. Officers worked with include Alyn Owen, Chris Long, Sarah Mee, Gavin Lewis, Rhian Prosser, Zoe Thomas, Suzanne Lewis-Abbott, Helen Kell and Harri Evans.

The Menter Iaith provides support and advice to Local Authority Officers when requested. The Chief Officer has had many meetings and discussions with the officer with responsibility for the **Welsh language** (Dionne Llywellyn) during the year following complaints received about the lack of Welsh language translation and the Welsh language Commissioner's report that followed. This has resulted in action being taken to ensure that reasonably priced Welsh translation is available to the Local Authority.

The Equalities and Welsh Language Officer is also a member of the **Merthyr Tudful Welsh Language Forum** which is organised by the Menter Iaith who bring together all of the Welsh Language stakeholders in Merthyr Tudful. These include, the Headteachers of the 2 Welsh Medium Primary schools and the Highschool in Aberdare, the Mudiad Meithrin, Cymraeg I Oedolion (Welsh for Adults), Welsh Learners Society, the Health Board, Urdd Gobaith Cymru and a Welsh Government representative. On March 13 this year the membership was broadened in a meeting where the Welsh Language Commissioner, Mari Huws, was invited to speak to the Forum about her office's work.

A Welsh Medium Education Forum operates as a sub group of the Merthyr Tudful Welsh Language Forum, this meets to inform the **Welsh Education Strategic Plan**, a statutory document overseen by Joyce Slack of the LA.

The Chief Officer meets regularly with Ryan Stokes, the LA's **Family and Community Learning** Manager to discuss Welsh medium community courses. **A Welsh Language Community Learning** group has been set up to feed into the Adult Community Learning Strategy. This comprises of the Menter Iaith, University of Glamorgan Welsh for Adults, the WEA and ACL. A Welsh language Strategy has been written that identifies 5 stages of learning. This addresses issues such as the use of occasional Welsh by tutors, training for tutors, Welsh language courses, Welsh medium courses and bi-lingual courses. The Chief Officer is a member of the **ACL Partnership** and is the Lead for Welsh language provision throughout the borough.

A recent meeting with Deb Newton the LA's **Employability Officer** has secured a place for the Menter Iaith on the Employability Liaison Partnership.

The Menter Iaith works in partnership with Gus Payne, the LA's **Arts Development** Officer and Alex Stephens, the LA's the **SHARE Heritage Development** Officer on various arts and heritage events and performances.

Through discussions held with Keiron Montagure, the LA's **Play and Youth Service Manager**, the Menter Iaith is part of the new Youth Service Providers Network. The Menter has been awarded an SLA to provide part time Welsh medium and bilingual Youth Services. The Menter Iaith works with Sarah Davies, the LA's **Early Years and Flying Start Co-ordinator** to deliver Welsh medium play opportunities at Canolfan Soar.

The establishment of a Welsh Language Group that brings representatives from all of the directorates was suggested in a meeting with Giovanni Insingrini and Gareth Chapman some time ago.

The Menter Iaith represent the Welsh language on a number of fora and committees that work in the community such as the Heritage Forum and the Regeneration Forum . The Menter Iaith representation ensures consideration of the Welsh language in all aspects of the operation of these fora.

The Menter Iaith have worked with Welsh for Adults to provide 'Coffi a Chlonc' sessions at the Council offices and have worked in partnership with Welsh for Adults in the delivery of taster sessions during Adult Learner's Week.

The Equalities and Welsh Language Officer advertises all Menter Iaith events on the Authority's intranet.

Budget Public Consultations

The recent Budget proposals questionnaires and public roadshows were bilingual. Welsh speaking officers were available in all roadshows so that the public could discuss any issues in Welsh. This was well received by the parents and pupils of Welsh medium schools and the public, who wanted to discuss the Home to School Transport proposal. Similar arrangements are to be replicated in all other public budget consultation events.

Performance Analysis

Service Improvement Framework & Self Evaluation

The Service Improvement Framework and Council wide approach to Self Evaluation was launched by the Chief Executive and Leader of the Council during August 2013 as part of the actions required to address the Estyn Recommendation relating to Self Evaluation and the Statutory Recommendation from the Wales Audit Office.

As part of this Framework all Team Managers across the Council were required to carry out a Self Evaluation of their Service with input from their staff based on Self Evaluation questions which also enabled risks to be identified.

These questions covered the following headings:

SELF EVALUATION MODEL 2014-15	
DOMAIN HEADINGS	
1	Outcomes.
2	Provision and Service Delivery.
3	Strategic Leadership and Management.

This Self Evaluation Model has replaced the Council's Risk Assessment Model going forward for 2014-15, focusing on identifying all High, Critical and/or Catastrophic Risks facing each Service. As with the previous Risk Assessment Model, Team Managers were also expected to:

- Assess the identified risks in terms of Impact and Likelihood using the Council's (5 x 5) Risk Matrix.
- Identify the required actions to manage the risks.
- Allocate a Risk Owner to each identified risk.

To ensure that Welsh Language and Equalities were considered and embedded within the Self Evaluation process the following question was included:

- Does the service meet its statutory obligations? In answering this question please consider the following and any further relevant issues including what difference your service has made:
 - Any legal challenges to service provision.
 - Any referrals to regulatory bodies or the Public Service Ombudsman.
 - Any issues raised by Audit or Inspection Bodies.
 - Corporate obligations, e.g. Safeguarding; Sustainability; **Welsh Language; Equalities (incl Access to Services); Health & Safety; Business Continuity; Security of Assets** etc.

Services were also expected to identify any High, Critical and/or Catastrophic Risks associated with this question as part of the Self Evaluation Model.

Single Integrated Plan & Sustainability Impact Assessment

The Community Plan and Sustainability Impact Assessment launched in September 2012 has now been updated due to the Single Integrated Plan replacing the Community Plan.

The revised Impact Assessment which is called the Single Integrated Plan and Sustainability Impact Assessment attempts to ensure that all reports, decisions and proposals to the Council and Cabinet are contributing towards delivery of the Priority Outcomes as identified in the Single Integrated Plan for Merthyr Tydfil and the Council's Corporate Plan, and whether or not the proposals meet our obligations in terms of assessing the impact on Sustainability, Health, Crime and **Welsh Language**.

The Impact Assessment also:

- Supports the Council in adopting Sustainable Development as a central organising principle by ensuring that decisions are fully informed by consideration of the effect on economic, social, environmental and long term wellbeing.
- Ensures that risk is taken into account appropriately by enabling report authors to identify any threats and/or opportunities associated with proposals in Council and Cabinet reports.

Since the Single Integrated Plan and Sustainability Impact Assessment was rolled out for all Council and Cabinet Reports on 17th July 2013 the impacts from the report proposals have been measured, collected and recorded for Cabinet and Council Meetings.

Compliance with the Welsh Language Statement

Appendix 1

Action Plan Update

The update below reflects a short timeframe from February 2014 – April 2014. The new Welsh Language Statement and Action plan was approved by Full Council in January 2014. Therefore, new processes and procedures have not been put in place to implement change, in some areas, under the actions outlined below.

NO.	TIMESCALE/INDICATOR	TIMETABLE/ACTION	Progress Update 2013/2014
1	<p>WL Indicator 1</p> <p>Number and % of the sample of third parties monitored that conform to the requirements of the Welsh Language Statement:-</p> <ul style="list-style-type: none"> • youth services • leisure services • pre-school provision 	<p>Establish a Monitoring Procedure.</p> <p>Monitored and reported annually thereafter.</p>	<p>A Monitoring procedure is to be established within these areas during the lifetime of the current Welsh Language Statement.</p>
2	<p>WL Indicator 2</p> <p>Number and % of posts for which particular Welsh-language skills are deemed essential and that have been filled by staff with appropriate linguistic skills</p>	<p>Following reorganisation in early 2014 an Audit of Posts to be completed during 2014 in all service areas.</p>	<p>The Equalities & Welsh Language Officer is currently working with departments to compile a plan to establish and record findings as required.</p>

3	<p>WL Indicator 3 & 4</p> <p>To monitor the number and % of staff who have received training in Welsh to a specific qualification level and the number and % of staff who have received language awareness training.</p>	<p>Reported annually within the Annual Monitoring Report.</p>	<p>The update of this indicator is outlined in the main body of this report at 'Welsh in the Workplace'.</p> <p>Number of staff who attended Welsh language sessions 2013/2014 were 20.</p> <p>Number of staff who attended Welsh language awareness sessions 2013/2014 were 35.</p>
4	<p>WL Indicator 5</p> <p>The number and % of staff who are able to speak Welsh according to</p> <ul style="list-style-type: none"> • service area • post grade • workplace 	<p>Reported annually In line with the Linguistic Skills Strategy.</p>	<p>Basic information is currently recorded through individual Equalities data collected bi-annually.</p> <p>Further collection of data will be instigated during 2014/15.</p>
5	<p>WL Indicator 6</p> <p>Monitor the number of complaints received in relation to the operation of the Language Scheme and dealt with in accordance with corporate standards.</p>	<p>Reported annually In line with the revised Corporate Complaints procedure.</p>	<p>3 complaints received. 2 via Welsh language Commissioner 1 direct to MTCBC. All dealt with to a satisfactory conclusion for the complainant.</p>

6	To produce an annual monitoring report	Published annually in line with Welsh Language Commissioner's guidelines.	Produced bilingually by 30 th June 2014
7	Ensure Compliance with the Welsh Language Statement: By monitoring : <ul style="list-style-type: none"> • Auto responses • Welsh calls are directed to Welsh speaking Officers • Advertised numbers have bilingual greetings/messages 	Monitored and reported annually.	A recording procedure will be established during 2014/2015.
8	To carry out thematic surveys on specific service areas in partnership with the Menter Iaith.	Thematic detail and findings to be reported within the annual monitoring report.	Due to the infancy of the action plan, this action has not been implemented to date. Further discussion is required to take this forward. Menter Iaith carry out their own public surveys.
9	Merthyr Tydfil Borough Wide Youth Forum (MTBWYF) Members to continue to promote and give equal representation to	Monitor annually via reporting procedure	Due to the infancy of the action plan, this action has not been implemented to date.

	all young people with regards to the Welsh Language.		
10	<p>Procurement</p> <p>Ensure, where relevant, tender processes to ask questions regarding the use of Welsh language in the delivery of services.</p>	Ongoing process which will be monitored and reported annually.	All paperwork is in place within the procurement process.
11	Prepare a robust plan, with a detailed and clear timetable, for developing and maintaining a bilingual website.	Liaise with Web Co-ordinator to establish monitoring process.	As a result of the S17 Investigation, the website is now bilingual. All new pages or changes is monitored by the Web Co-ordinator. An Editorial policy has been compiled and distributed to all staff. This outlines the translation guidelines for documentation and web based information, including social media.
12	Systematic translation of the navigation and content pages on the website. Bi-monthly update on progress.	Liaise with Web Co-ordinator to establish monitoring process.	The Web Co-ordinator provides an up date at the monthly E-Comms meeting.

13	Publish a directory of bilingual staff in order to ensure that they can deal with requests for Welsh services.	Circulate information to all staff by April 2014.	A list of Welsh speaking staff has been published on the Intranet for all staff use.
14	Implement the Linguistic Skills Strategy roll out Plan following internal restructure.	Roll out will commence in April 2014. Will be continually monitored during roll out.	The Equalities & Welsh Language Officer is currently working with departments to compile a plan to establish and record findings as required.
15	<ul style="list-style-type: none"> • Promote translation procedures • Produce clear guidance for the process 	Circulate information to all staff by April 2014	Following the Section 17 investigation in 2012, it was recommended that an Editorial policy is compiled and distributed to all staff. The policy is available on the intranet. The document outlines the translation guidelines for documentation and web based information, including social media.

16	Purchase a Welsh language awareness e-learning package.	Explore the possibility of funding from various sources.	Funding has been secured via the Community Cohesion Fund in 2013/14. The e-learning package is currently being compiled in collaboration with 3 other local councils – Cardiff, Caerphilly and Rhondda Cynon Taf. The package will be fully bilingual upon roll-out in 2014/15.
17	Provide training opportunities to all staff to learn or enhance their Welsh language skills.	As identified within the roll out of the Linguistic Skills Strategy. As requested by individual staff	Staff are offered Welsh language sessions annually. Sessions are delivered by Welsh for Adults from September to June. Following assessment of staff skills, relevant frontline staff will be encouraged to learn Welsh in the future.
18	Publish clear statement on the use of Welsh on social networks, such as Facebook,	Include within the Editorial Policy. Circulate to all staff	Following the Section 17 investigation in 2012, it was recommended that

	twitter etc.		an Editorial policy is compiled and distributed to all staff. The policy is available on the intranet. The document outlines the translation guidelines for documentation and web based information, including social media.
--	--------------	--	--

Staff Welsh Language Skills

Service Area & Level of Competency

Directorate	Service	Section	Read	Write	Speak
Customer Services	Eng, H'ways & Transport	Highways & Drainage	Y	Y	Y
Customer Services	Leisure, Culture & Env	Leisure	Y	Y	Y
Community Services	Social Regeneration	Community Services	Y	Y	Y
Community Services	Children's Services	Operational Services-CSS	Y	Y	Y
Customer Services	Waste Management	Refuse / Recycling			
Community Services	Adult Services	Daytime Activities			
Community Services	Adult Services	Accommodation Services	Y	Y	Y
Community Services	Social Regeneration	ICC Pentrebach	Y	Y	Y
Customer Services	Housing & Public Prot	Fair Trading	Y	Y	Y
Customer Services	Town Planning	Building & Dev Control	Y	Y	Y
Community Services	Education	School Support Team	Y	Y	Y
Chief Executive	Performance, Partnerships & Audit	Performance	Y	Y	Y
Community Services	Adult Services	Adult Health M'ment Team	Y	Y	Y
Community Services	Adult Services	Assessment & Care M'ment	Y	Y	Y
Community Services	Safeguarding Quality Per	Health & Soc Care Plan	Y	Y	Y
Chief Executive	Legal & Democratic Serv	Legal	Y	Y	Y

Community Services	Social Regeneration	Health & Soc Care Plan	Y	Y	Y
--------------------	---------------------	------------------------	---	---	---

Staff Welsh Language Skills

By Grade & Department breakdown

	NJC Grade 2 point 10	NJC Grade 2 point 14	NJC Grade 3 point 17	NJC Grade 3 point 20	NJC Grade 3 point 21	NJC Grade 3 point 22	NJC Grade 4 point 24	NJC Grade 5 point 28	NJC Grade 6 point 31	NJC Grade 7 point 33	NJC Grade 8 point 39	NJC Grade 8 point 41	NJC Grade 8 point 42	NJC Grade 9 point 46	Grand Total
Adult Services					1		1				1	1	1		5
Accommodation Services							1								1
Adult Health M'ment Team											1				1
Assessment & Care M'ment												1	1		2
Daytime Activities					1										1
Children's Services			1			1									2
Operational Services-CSS			1			1									2
Education										1					1
School Support Team										1					1
Eng, H'ways & Transport	1														1
Highways & Drainage	1														1
Housing &									1						1

Public Prot															
Fair Trading									1						1
Legal & Democratic Serv														1	1
Culture & Env		1													1
Leisure		1													1
Performance, Partnerships & Audit										1					1
Safeguarding Quality Per													1		1
Health & Soc Care Plan													1		1
Social Regeneration		1						1						1	3
Community Services		1													1
ICC Pentrebach								1							1
Town Planning									1						1
Building & Dev Control									1						1
Waste Management					1										1
Refuse / Recycling					1										1